

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. spalio 19 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), Sigitos Rudėnaitės ir Dalios Vasarienės, teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės uždarnosios akcinės bendrovės „Planner5D“ kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. vasario 14 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo S. N. (S. N.) ieškinį atsakovei uždarajai akcinei bendrovei „Planner5D“ dėl kompensacijos už nepanaudotas atostogas ir netesybų priteisimo bei atsakovės priešieškinį ieškovui dėl žalos atlyginimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių darbdavio pareigą nutraukiant darbo sutartį išmokėti darbuotojui kompensaciją už nepanaudotas atostogas, netesybas darbdaviui laiku neatsiskaičius su darbuotoju darbo santykiams pasibaigus, taip pat žalos, padarytos juridiniam asmeniui jo vadovo, atlyginimą, aiškinimo ir taikymo.
- Ieškovas prašė teismo priteisti iš atsakovės 48 878,40 Eur kompensaciją už nepanaudotas atostogas, 51 322,32 Eur netesybų už atleidimo dieną nesumokėtą kompensaciją už nepanaudotas atostogas.
- Ieškovas nurodė, kad dirbo UAB „Planner5D“ pagal 2014 m. birželio 6 d. sudarytą darbo sutartį Nr. 1, ši buvo nutraukta pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK) 55 straipsnio 1 dalį ieškovo 2021 m. liepos 29 d. prašymu. Šalis nutraukus darbo sutartį darbdavė su ieškovu tinkamai neatsiskaitė.
- Nuo darbo santykių pradžios iki naujojo DK įsigaliojimo (2017 m. liepos 1 d.) ieškovas buvo sukaukęs 55,83 darbo dienas nepanaudotų atostogų. Remiantis Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 6 straipsnio 8 punktu, darbuotojai, iki DK įsigaliojimo turintys nepanaudotų kasmetinių atostogų daugiau kaip už trejus darbo metus, turėjo teisę jas išnaudoti iki 2020 m. liepos 1 d. Ieškovas atostogavo 2020 m. balandžio mėn., išnaudodamas 21 darbo dieną atostogų, sukauptų pagal senąjį DK. Po naujojo DK įsigaliojimo ieškovas sukaukęs 81,70 dienas atostogų. Ieškovas atostogavo 2020 m. rugpjūčio mėn., išnaudodamas 21 darbo dieną atostogų. Ieškovas nurodė, kad neišnaudotų atostogų, sukauptų pagal naują DK, – 60,70 dienos, bet ieškiniu jis prašo kompensacijos tik už 60 nepanaudotų atostogų dienų. Atsakovė nurodė, kad ieškovo vienos darbo dienos vidutinis darbo užmokestis buvo 814,64 Eur, todėl kompensacija už nepanaudotas atostogas sudaro 48 878,40 Eur (814,64 Eur × 60 d.).
- Atsižvelgiant į tai, kad atsakovė ne dėl ieškovo kaltės uždelsė su juo atsiskaityti, jam turėtų būti sumokėtos netesybos – vidutinis darbo užmokestis už 6 mėn. (DK 147 straipsnio 2 dalis). Ieškovo vidutinis darbo užmokestis buvo 17 107,44 Eur, todėl netesybas sudaro 102 644,64 Eur (17 107,44 Eur × 6 mėn.). Ieškovas, vadovaudamasis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.5 straipsnio 1 dalimi, DK 2 straipsniu, 4 straipsnio 2 dalimi), prašė priteisti vidutinį darbo užmokestį už 3 mėn., t. y. 51 322,32 Eur (17 107,44 Eur × 3 mėn.) netesybų.
- Atsakovė UAB „Planner5D“ priešieškiniu prašė ieškinį atmesti ir priteisti iš ieškovo 72360,86 Eur nuostolių atlyginimo ir 5 proc. metines procesines palūkanas už priteistą nuostolių atlyginimą, skaičiuojamą už laikotarpį nuo priešieškinio pareiškimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
- Atsakovė nurodė, kad ieškovas yra didžiausią dalį (31,50 proc.) jos akcijų turintis akcininkas, buvęs ilgametis bendrovės generalinis direktorius, t. y. vienasmenis valdymo organas, šias pareigas ėjęs šešerius metus nuo 2014 m. iki 2020 m. rugsėjo 7 d. Nuo 2020 m. rugsėjo 8 d. ieškovas toliau dirbo pas atsakovę technologijų vadovu, o nuo 2021 m. sausio 1 d. iki 2021 m. liepos 31 d. – tyrimų ir plėtros vadovu.
- Ieškovas, eidamas vadovo pareigas, padarė bendrovei žalos. Šią žalą lėmė išimtinai tyčiniai arba ypač aplaidūs ieškovo, kaip įmonės vadovo, veiksmai jam įvairiais laikotarpiais atostogaujant, tačiau šio fakto neatskleidžiant atsakovės darbo laiko apskaitoje ir atitinkamuose žiniaraščiuose. Nuo 2014 m. rugsėjo 15 d. iki 2020 m. rugsėjo 7 d. ieškovas išnaudojo iš viso 245 atostogų dienas, t. y. net 125,40 atostogų (darbo) dienas daugiau, nei jam priklausė pagal įstatymą (pagal įstatymą priklausė 119,60 dienos), ir taip padarė atsakovei 16 811,03 Eur žalą. Ieškovo, kaip vadovo, neteisėta veika, kai jis tinkamai neįformino visų savo atostogų ir neatspindėjo šio fakto buhalteriniuose dokumentuose, sukūrė nepagrįstus rodiklius atsakovės buhalterijoje, tai lėmė žalą, t. y. buvo sukurtas nepagrįstas rodiklis, kad ieškovas 2020 m. rugsėjo 7 d., t. y. paskutinę jo, kaip atsakovės vadovo, darbo dieną, turėjo 77,60 sukauptos ir nepanaudotos apmokamų atostogų dienas. Taip atsakovė patyrė 51 402,49 Eur žalą. Taigi ieškovas dėl netinkamos atostogų apskaitos padarė atsakovei iš viso 68 213,52 Eur žalos.
- Ieškovas, kaip vadovas, sukėlė atsakovei finansinius praradimus, už jos lėšas įsigydamas daiktus, nereikalingus atsakovės veiklai vykdyti, skirtus jo poilsui (pramogoms), t. y. du „Samsung“ televizorius ir sofą, kurių vertė 4147,34 Eur.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

10. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2022 m. spalio 21 d. sprendimu priteisė ieškovui iš atsakovės 14 459,86 Eur (į šią sumą įskaityti visi darbuotojo mokesčiai) nepanaudotų atostogų kompensaciją, 17 107,44 Eur (į šią sumą įskaityti visi darbuotojo mokesčiai) netesybų. Teismas patvirtino, kad atsakovė pagrįstai prašė, o ieškovas pagrįstai sumokėjo atsakovei 4147,34 Eur nuostolių atlyginimo. Kitas ieškinio ir priešieškinio dalis teismas atmetė.
11. Teismas nurodė, kad 2014 m. birželio 6 d. šalys sudarė darbo sutartį, ji įsigaliojo nuo ieškovo leidimo gyventi Lietuvoje gavimo dienos. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos duomenimis, ieškovo darbo santykiai prasidėjo 2014 m. rugsėjo 15 d. ir baigėsi 2021 m. liepos 30 d.
12. Nuo 2014 m. rugsėjo 15 d. iki 2020 m. rugsėjo 7 d. ieškovas, eidamas atsakovės generalinio direktoriaus pareigas, buvo atsakingas už savo darbo laiko, poilsio ir atostogų apskaitą, todėl jos formalus nevedimas nelaikytinas pažeidimu. Ieškovas atsakovės nurodytų jo atostogų metu dirbo tam tikrus darbus, tačiau šių darbų krūvis buvo daug mažesnis nei įprasta. Teismas konstatavo, kad ieškovas panaudojo visas jam iki 2020 m. rugsėjo 7 d. priklausiusias atostogas (DK 103 straipsnio 1 dalis). Atsakovės akcininkai nebuvo nustatę kitokios vadovo atostogų apskaitos tvarkos. DK 103 straipsnio 1 dalis taikytina ir atostogų apskaitai, ir tai atspindi byloje esantys įrodymai, kad ieškovas tam tikrais laikotarpiais realiai atostogavo, ir paaiškina, kodėl ieškovo atostogų, jam einant generalinio direktoriaus pareigas, formaliai buvo ne visada arba iš viso nebuvo įtraukiamos į apskaitą. Teismas, pripažinęs, kad ieškovas buvo pats atsakingas už savo poilsio, įskaitant atostogas, ir darbo laiko apskaitą, nenustatęs aplinkybių, kad ši ieškovo teisė buvo kaip nors ribojama, nusprendė, kad ieškovas neturi teisės į atostogų kompensaciją už darbo laikotarpį nuo 2014 m. rugsėjo 15 d. iki 2020 m. rugsėjo 7 d.
13. Pagal DK 127 straipsnio 6 dalį jeigu ieškovas nebūtų buvęs atsakovės vadovu, atleidimo dieną, t. y. 2021 m. liepos 30 d., atsižvelgiant į tai, kad ieškovo darbo metai atostogoms apskaičiuoti skaičiuojami nuo 2014 m. rugsėjo 15 d. (reali darbo pradžios diena) (DK 127 straipsnio 3 dalis), jis galėjo pretenduoti į nepanaudotų atostogų kompensaciją nuo 2017 m. rugsėjo 15 d. Dėl atostogų už laikotarpį nuo 2014 m. rugsėjo 15 d. iki 2017 m. birželio 30 d. teismas nurodė, kad, vadovaujantis Darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 6 straipsnio 8 punktu, darbuotojai, iki DK įsigaliojimo turintys nepanaudotų kasmetinių atostogų daugiau kaip už trejus darbo metus, turėjo teisę jas išnaudoti iki 2020 m. liepos 1 d. (pagal 2017 m. birželio 6 d. Darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo Nr. XII-2603 2 ir 6 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XIII-414 2 straipsnio 2 dalį). Iki 2017 m. liepos 1 d. ieškovas turėjo teisę į 56 atostogų darbo dienas, tačiau jas išnaudojo.
14. Ieškovas nuo 2017 m. liepos 1 d. iki 2020 m. rugsėjo 7 d., kol ėjo generalinio direktoriaus pareigas, papildomai turėjo teisę į 64 atostogų darbo dienas, šias taip pat išnaudojo.
15. Dėl ieškovo nepanaudotų atostogų kompensacijos nuo 2020 m. rugsėjo 8 d. (dienos, kai ieškovas nustojo eiti įmonės vadovo pareigas) iki 2021 m. liepos 30 d. (atleidimo iš darbo dienos) teismas nurodė, kad beveik už metus darbo (už 10 mėnesių ir 22 dienas) ieškovas minėtu laikotarpiu turėjo teisę į 17,75 atostogų darbo dienas, o jų nepanaudojo – į kompensaciją atleidimo iš darbo dieną. Ieškovas nuo 2020 m. rugsėjo 8 d. iki 2021 m. liepos 30 d. nebuvo atsakovės vadovas, neteikė jokio rašytinio prašymo išleisti jį atostogų, atsakovė raštu jam nepasiūlė pasinaudoti atostogomis, atostogų suteikimas ir apskaita priklausė nuo darbdavės, t. y. atsakovės. Byloje nėra pakankamai įrodymų, kad nurodytu laikotarpiu ieškovas realiai pasinaudojo atostogomis, todėl teismas laikė, kad jos jam nebuvo suteiktos DK 128 straipsnio nustatyta tvarka (nebuvo sudaryta atostogų eilė, ieškovas nepateikė rašytinio prašymo atostogoms, atsakovė nepriėmė rašytinio įsakymo dėl ieškovo atostogų, apie ieškovui skiriamas atostogas neinformavo DK 25 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka). Ieškovas 2021 metų vasario–gegužės mėnesiais, gyvendamas Tenerifėje, dirbo, į Rusijos Federaciją jis vykdavo būtent darbo reikalais. Atsakovės įrodymai, pagal kuriuos ieškovas atostogavo 2020 m. rugsėjo, spalio, gruodžio mėnesiais, 2021 m. sausio, vasario mėnesiais (iki išvykimo į Tenerifę), 2021 m. liepos mėnesį, yra neobjektyvūs, todėl teismas nusprendė, kad už šį laikotarpį atleidimo dieną ieškovui nepagrįstai nebuvo sumokėta nepanaudotų atostogų kompensacija. Ieškovo vienos darbo dienos vidutinis darbo užmokestis buvo 814,64 Eur, iš atsakovės priteistina 14 459,86 Eur ($17,75 \times 814,64$) nepanaudotų atostogų kompensacija.
16. Teismas nusprendė, kad ieškovo reikalavimas dėl 51 322,32 Eur netesybų priteisimo tenkintinas iš dalies, nes atsakovė pažeidė DK 146 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą pareigą atsiskaityti darbo sutarties nutraukimo dieną. Ieškovui priteistina iš atsakovės vieno ieškovo vidutinio darbo užmokesčio dydžio netesybų, t. y. 17 107,44 Eur, nes yra pagrindas nukrypti nuo DK 147 straipsnio 2 dalies taikymo praktikos. Teismas nurodė, kad byloje atsižvelgtina į protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principus, CK 6.71 straipsnio 1 dalies nuostatas, teismo teisę mažinti netesybas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-187-378/2021, 26 punktas; 2022 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-83-1075/2022, 41 punktas), į tai, kad: 1) ieškovo darbo užmokestis nuo 4420 Eur iki 17 101,44 Eur pakilo tik nuo 2021 m. sausio 1 d.; 2) ieškovas dėl jam nesumokėtos atostoginių kompensacijos į darbdavę kreipėsi tik 2022 m. sausio 25 d., t. y. praėjus daugiau kaip 5 mėnesiams nuo atleidimo iš darbo dienos, į darbo ginčų komisiją kreipėsi 2022 m. vasario 18 d., t. y. praleidęs DK 220 straipsnio 1 dalyje nustatytą terminą ir darbo ginčų komisija jo neatnaujino; 3) tarp šalių iš esmės kilo ginčas dėl to, ar ieškovui atostogos buvo suteiktos, ar ieškovas jas panaudojo, taigi atsakovės padarytas pažeidimas (DK 146 straipsnio 2 dalis) nėra tyčinis ir esmingai pažeidęs ieškovo teises ir teisėtus interesus. Teismo vertinimu, nebūtų protinga, sąžininga ir teisinga priteisti iš atsakovės šešių vidutinių darbo užmokesčių dydžio netesybas (teismo apskaičiuota uždelsta sumokėti suma yra mažesnė, nei buvo vidutinis ieškovo darbo užmokestis), o tai sudarytų 86 759,16 Eur ($6 \times 14 459,86$ Eur), ar ieškovo prašomas trijų vidutinių darbo užmokesčių dydžio netesybas, o tai sudarytų 51 322,32 Eur. Tokio dydžio netesybos būtų neproporcingos padaryto pažeidimo sunkumui, ieškovo patirtiems nepatogumams ir būtų pernelyg didelė pinigine sankcija atsakovei, kuri iš esmės sąžiningai mokėjo ir nuolat didino ieškovui darbo užmokestį, tačiau padarė klaidų atsiskaitymo dieną, nes netinkamai apskaičiavo nepanaudotas atostogų dienas. Teismas, atsižvelgdamas į padaryto pažeidimo mastą, konstatavo, kad yra pakankama priteisti ieškovui vieno ieškovo vidutinio darbo užmokesčio dydžio – 17 107,44 Eur – kompensaciją.
17. Teismas nurodė, kad atsakovė priešieškinio reikalavimus kildina iš to, kad ieškovas galimai netinkamai vykdė jam DK 103 straipsnio 1 dalyje priskirtas imperatyvias pareigas – tinkamai į apskaitą įtraukti savo atostogas, nes šios ieškovo, kaip valdymo organo, pareigos nereguliavo jokie atsakovės vidaus teisės aktai ar įstatai. Darbo teisės normos įtvirtina įmonės vadovui pareigą savo darbo laiką tvarkyti pačiam, nepažeidžiant darbo teisės normų nustatytų maksimaliojo darbo laiko ir minimaliojo poilsio laiko trukmės reikalavimų (DK 103 straipsnio 1 dalis). Atsakovė nenurodė, kokius konkrečius atostogų apskaitą reglamentuojančius įmonės dokumentus ieškovas pažeidė. Atsakovės akcininkai ieškovui nebuvo nustatę jokių taisyklių ar principų jo, kaip vadovo, atostogų apskaitai, nė viename iš akcininkų susirinkimų į tai nebuvo atkreiptas ieškovo dėmesys. Todėl nėra pagrindo išvada, kad ieškovas netinkamai į apskaitą įtraukė savo atostogas, ir tai negali ir lemti jo civilinės atsakomybės atsakovei. Ieškovas iš esmės panaudojo visas jam nuo 2014 m. rugsėjo 15 d. iki 2020 m. rugsėjo 7 d. priklausančias atostogas, nenustatyta, kad ieškovas būtų panaudojęs iš esmės daugiau atostogų, nei jam priklauso, o atsakovė nuo 2020 m. rugsėjo 8 d. iki 2021 m. liepos 30 d. nesuteikė ieškovui atostogų. Taigi nėra pagrindo konstatuoti ieškovo neteisėtų veiksmų, įtraukiant į apskaitą ar naudojant atostogas nuo 2014 m. rugsėjo 15 d. iki 2020 m. rugsėjo 7 d.
18. Teismas taip pat nurodė, kad žalą atsakovė kildina būtent iš nuo 2020 m. rugsėjo 8 d. iki 2021 m. liepos 30 d. ieškovui neva nepagrįstai suteiktų atostogų. Atleidžiant ieškovą iš pareigų, jam nebuvo išmokėta kompensacija už nepanaudotas atostogas, o tam jokios įtakos pats ieškovas negalėjo padaryti, nes atleidimo iš darbo dieną jis nėjo bendrovės vadovo pareigų, todėl ir negalėjo priimti kokių nors sprendimų šiuo klausimu. Byloje nustatyta, kad bendrovės vadovas turėjo teisę savo nuožūra vesti savo atostogų apskaitą, kad jis panaudojo atostogų tiek, kiek jam jų priklausė, todėl negalima būtų daryti išvados, kad tokiuose veiksmuose yra didelė ieškovo kaltė.
19. Bet kokių sumų išreikalavimas iš ieškovo, kaip buvusio darbuotojo, gali būti vertinamas ir kaip išskaita iš darbuotojo DK 150 straipsnio pagrindu, tačiau šiuo atveju atsakovė neįrodė nė vieno DK 150 straipsnio 2 dalyje nustatyto pagrindo.
20. Atsakovės reikalavimas priteisti iš ieškovo 4147,34 Eur nuostolių atlyginimą dėl negrąžintų daiktų patenkinamas, nes ieškovas sutiko su

prašoma sumokėti suma ir ją sumokėjo, atsakovė baigiamųjų kalbų metu neprašė šios sumos priteisti.

21. Atsakovės reikalavimas priteisti 5 proc. metines procesines palūkanas už priteistą nuostolių sumą atmetinas, nes sprendimu realiai nėra priteisiama jokia pinigų suma jos naudai.
22. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnaginėjusi bylą pagal ieškovo ir atsakovės apeliacinius skundus, 2023 m. vasario 14 d. nutartimi pakeitė Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. spalio 21 d. sprendimą ir ieškovo ieškinį tenkino visiškai – priteisė iš atsakovės 48 878,40 Eur nepanaudotų atostogų kompensaciją, 51 322,32 Eur su darbo santykiais susijusių netesybų, atsakovės priešieškinį atmetė.
23. Kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai taikė DK 103 straipsnio 1 dalies nuostatas, kurios reglamentuoja vadovaujančių darbuotojų darbo sutarties vykdymo ypatumus, bet nereglamentuoja atostogų suteikimo tvarkos. Šioje teisės normoje yra nustatyta teisė įmonės vadovui, kaip vadovaujamas pareigas einančiam darbuotojui, pasirinkti, kaip jis vykdys maksimaliojo darbo laiko ir minimaliojo poilsio laiko trukmės reikalavimus. Maksimaliojo darbo laiko reikalavimai yra apibrėžti DK 114 straipsnyje, o minimaliojo poilsio laiko reikalavimai – DK 122 straipsnyje. Kasmetinės mokamos atostogos nėra priskiriamos nei prie maksimaliojo darbo laiko, nei prie minimaliojo poilsio laiko institutų ir tai reiškia, kad įmonės vadovas pagal DK 103 straipsnio 1 dalies nuostatas nėra įgaliojamas savo nuožiūra nespusti dėl savo kasmetinių atostogų suteikimo ar tokio poilsio laiko apskaitos. Be to, tokio klausimo sprendimas prieštarautų darbo teisės principams ir bendriesiems teisės principams, nustatantiems atstovavimą (CK 2.134 straipsnio 1 dalis). Įmonės vadovas pagal einamas pareigas neatstovauja darbdaviui sudarant darbo sutartį su savimi, keičiant darbo sąlygas, nustatant darbo užmokestį, taikant drausminę atsakomybę ar sprendžiant dėl kitokių savo darbo teisių įgyvendinimo, įskaitant atostogų suteikimą. UAB „Planner5D“ įstatų 9.2 punkte nustatyta, kad bendrovės vadovą renka ir atšaukia bei atleidžia iš pareigų, nustato jo atlyginimą, tvirtina pareiginius nuostatus, skatina jį ir skiria nuobaudas visuotinis akcininkų susirinkimas.
24. Nagrinėjamu atveju nustatyta, kad ieškovas nebuvo ir nėra vienintelis UAB „Planner5D“ akcininkas ir jo sprendimai nėra prilyginami visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimams įmonės valdymo klausimais (UAB „Planner5D“ yra 6 akcininkai). UAB „Planner5D“ buvo atstovaujama reguliuojant įmonės vadovo darbo santykius taip, kaip įtvirtinta įmonės įstatuose: darbo sutartį su juo pasirašė akcininkų įgaliotas asmuo J. B., taip pat darbdavė buvo atstovaujama ir keičiant ieškovo darbo sutartį, t. y. jai atstovavo O. S., A. S. (S.), kurie, pasirašydami darbo sutarties pakeitimus, įgyvendino akcininkų susirinkimo sprendimus.
25. Pirmosios instancijos teismas be pagrindo perkėlė ieškoviui pareigą įrodyti, kad jis, eidamas įmonės vadovo pareigas, tinkamai apskaitė savo kasmetines atostogas, kad jų nenuslėpė ir neatostogavo tuo metu, kai jos jam nebuvo suteiktos. DK 126 straipsnio 2 dalis reglamentuoja kasmetines atostogas. Nepaisant šios normos imperatyvaus pobūdžio, teisė į atostogas nėra įgyvendinama savaime – darbuotojas turi kreiptis dėl atostogų suteikimo. Be to, nors pagal DK 128 straipsnį atostogų suteikimas yra privalomas, faktiškai darbuotojo teisė į atostogas yra įgyvendinama tik esant juridiskai reikšmingų faktų sudėčiai. Kasmetinės mokamos atostogos yra suteikiamos darbuotojo iniciatyva, t. y. atostogoms suteikti yra reikalingas darbuotojo prašymas, taip pat reikalinga darbdavio valia – atostogų suteikimas yra įforminamas darbdavio sprendimu (DK 128 straipsnio 6 dalis). Darbdavė, siekdama įrodyti, kad darbuotojas yra išnaudojęs kasmetines mokamas atostogas, privalėjo įrodyti būtent šiuos du minėtam juridiniam faktui reikšmingus elementus. Pirmosios instancijos teismo apklaustų liudytojų parodymai, nors ir nėra draudžiami šiems faktams patvirtinti, tačiau yra pernelyg abstraktūs ir nesudaro pagrindo konstatuoti, kad ieškovas aktualiu laikotarpiu nuo 2014 m. rugsėjo 15 d. iki 2020 m. rugsėjo 7 d. žodžiu prašė jam suteikti kasmetines mokamas atostogas, o darbdavė tokią prašymą tenkino. Darbdavė teigia, kad įmonėje buvo nusistovėjusi praktika, jog atostogos darbuotojams būdavo suteikiamos be rašytinio prašymo, neformaliai. Atsakovė pateikė ieškovo susirašinėjamą su T. A. ir juo remdamasi teigė, kad ieškovas šį darbuotoją neformaliai išleisdavo atostogų arba leisdavo jam neatvykti į darbą susirgus ar kitais atvejais. Tačiau bylos duomenys patvirtina, kad kiti darbuotojai (T. Š., S. P., J. G. ir kt.) prašymus suteikti atostogas teikdavo raštu ir kad šiuos prašymus ieškovas, kaip įmonės vadovas, išspėsdavo. Be to, ne pats ieškovas turėjo spręsti dėl prašymų suteikti jam atostogas, todėl duomenys apie tai, kaip ieškovas spėsdavo kitų darbuotojų prašymus dėl atostogų, nepagrindžia šiai bylai reikšmingų aplinkybių. Tuo metu, kai ieškovas ėjo įmonės vadovo pareigas, jo atostogų klausimus turėjo spręsti akcininkai, bet byloje nėra duomenų apie tai, kaip buvo sprendžiami su ieškovo atostogomis susiję klausimai bendrovės akcininkų susirinkimuose.
26. Kolegija nurodė, kad negali būti remiamasi ir darbdavės pateiktais darbo laiko apskaitos žiniaraščiais, nes juose esantys įrašai nėra pagrįsti pirminiais dokumentais. Be to, tokių įrašų nepatvirtina ir netiesioginiai įrodymai, įskaitant tai, kad ieškoviui nebuvo mokami atostoginiai tuo laikotarpiu, kai, atsakovės teigimu, ieškovas atostogaudavo. Skirtingai nei teigia atsakovė, įmonėje buvo praktika nurodyti konkrečią darbuotojams mokamo darbo užmokesčio paskirtį, t. y. išskirti darbo užmokestį, atostoginius, dienpinigius. Tačiau pateiktuose UAB „Planner5D“ banko sąskaitos išrašuose nėra duomenų apie ieškoviui mokėtas sumas, kurių paskirtis būtų nurodyta kaip atostoginiai. Atostogų suteikimo faktas neįrodinėtinas duomenimis apie ieškovo išvykimus į užsienį, valstybės sienos kirtimus ar nuotraukomis bei įrašais iš socialinių tinklų, nes tokie duomenys objektyviai negali patvirtinti nei darbuotojo prašymo suteikti atostogas, nei darbdavio sprendimo dėl atostogų suteikimo. Taigi darbdavė neįrodė, jog ieškovas buvo išnaudojęs kasmetines mokamas atostogas.
27. Kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismo sprendimas keistinas ir ieškoviui priskaičiuojama papildoma kompensacija už nepanaudotas kasmetines atostogas, susikaupusias per laikotarpį nuo 2014 m. rugsėjo 15 d. iki 2020 m. rugsėjo 7 d. Ieškovas nurodė, kad per šį laikotarpį jis nėra išnaudojęs pagal įstatymą jam priklausančių 42,25 darbo dienos kasmetinių atostogų, už kurias darbo sutarties nutraukimo metu jam priklausė 34 418,54 Eur kompensacija (42,25 darbo dienos × 814,64 Eur vienos dienos vidutinis darbo užmokestis); ši suma priteistina ieškoviui.
28. Pagal kasacinio teismo praktiką, nėra kitų pagrindų mažinti DK 147 straipsnio 2 dalyje nustatytas netesybas, išskyrus darbuotojo kaltę dėl uždelsto atsiskaitymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-1-684/2022; 2022 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-151-684/2022). Šiuo atveju nėra išskirtinių ar ypatingų aplinkybių, dėl kurių reikėtų nukrypti nuo aktualios kasacinio teismo praktikos, aiškinant ir taikant galiojančio DK 147 straipsnio 2 dalies nuostatas. Priežastys, dėl kurių darbdavė uždelė atsiskaityti su ieškovu, nesudaro pagrindo pripažinti paties darbuotojo kaltę dėl uždelsto atsiskaitymo. Nutraukiant darbo sutartį, t. y. 2021 m. rugpjūčio 1 d., kai darbdavė turėjo pareigą visiškai atsiskaityti su darbuotoju, ji nusprendė nemokėti kompensacijos, neturėdama konkrečių duomenų apie tai, kad ieškovas atostogas iš tikrųjų yra išnaudojęs. Darbdavė tokius duomenis pradėjo rinkti tik gavusi darbuotojo prašymą pagrįsti šį sprendimą ir, kaip pati teigia, tokie duomenys buvo surinkti tik 2022 m. kovo 1 d. atlikus vidinį patikrinimą. Darbdavė žinojo apie galimas netesybas tuo atveju, jei nepavyktų pagrįsti tinkamo atsiskaitymo su darbuotoju, ir, nepaisydama to, ji pasirinko prisiimti riziką neturėdama įrodymų, pagrindžiančių savo įsipareigojimų darbuotojui įvykdymą. Ieškovo elgesys netrukė darbdavei visiškai su juo atsiskaityti įstatyme nustatytu terminu, dėl neatsiskaitymo laiku nėra ieškovo kaltės. Darbdavės teiginiai apie darbuotojo piktnaudžiavimą savo teisėmis, t. y. apie jo kaltę ar mišrią kaltę, yra grindžiami prielaida, kad darbuotojas pats turėjo atskleisti darbdavei duomenis apie panaudotas kasmetines atostogas, nors tokia įrodinėjimo pareiga darbuotojui netaikoma. Kolegija nesutiko su pirmosios instancijos teismo vertinimu, kad ieškoviui apskaičiuotas didelis vidutinio darbo užmokesčio dydis galėtų lemti DK 147 straipsnio 2 dalyje nustatytų netesybų mažinimą. Ieškovo vidutinis darbo užmokestis yra apskaičiuotas atsižvelgiant į didelį jo mėnesinį darbo užmokestį, kuris buvo sutartas darbo sutartimi ir kuris patenka į vidutinio darbo užmokesčio skaičiavimo laikotarpį. Kolegija nenustatė vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo klaidų, nurodė, kad tai, jog apskaičiuotas vidutinis darbo užmokestis yra mažiau palankus darbdavei, nereiškia, kad teismas turėtų peržiūrėti šalių susitarimą dėl darbo užmokesčio ir jį revizuoti pagal statistiškai apskaičiuotą vidutinį darbo užmokestį šalies ūkyje. Dėl nurodytų priežasčių kolegija konstatavo, kad ieškoviui priteistinos netesybos didintinos iki 51 322,32 Eur.
29. Kolegija nustatė, kad byloje nėra įrodymų dėl kasmetinių atostogų suteikimo ieškoviui, kai jis ėjo technologijų vadovo pareigas ar tyrimų ir

płetros vadovo pareigas nuo 2020 m. rugsėjo 8 d. iki 2021 m. rugpjūčio 1 d. (darbo sutarties nutraukimo) (išskyrus laikotarpius, kurių negalima ieškoti). Pati darbdavė nurodo, kad tam tikrais laikotarpiais įmonės vadovas leisdavo ieškovui neatvykti į darbą ir kad buvo nusistovėjusi praktika ieškovui atostogas suteikti draugiškai, neformaliai. Neformalus laisvo laiko suteikimas darbuotojui negali būti prilyginamas kasmetinių mokamų atostogų suteikimui. Visuma bylos įrodymų niekaip negali pagrįsti atsakovės teiginių apie atostogų suteikimą ieškovui. Darbdavė nesudarinėjo atostogų eilės, neprasė darbuotojo pateikti prašymo dėl atostogų suteikimo, įmonės vadovas nepriėmė rašytinio įsakymo dėl ieškovo atostogų suteikimo, atsakovės nurodytais laikotarpiais ieškovui tiesiog toliau buvo mokamas darbo užmokeskis, o ne atostoginiai. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai nesivadovavo darbo laiko apskaitos žiniaraščiais, nes įrašai juose yra padaryti ne pagal pirminius dokumentus. Be to, darbdavės paaiškinimai apie atostogų suteikimo datas nagrinėjant bylą keitėsi, todėl žiniaraščių įrašai negali būti laikomi patikimais ir tikrais. Atsakovės surinkti įrodymai dėl ieškovo poilsinio pobūdžio kelionių į užsienį neįrodo, kad darbuotojui buvo suteiktos atostogos.

30. Kolegija konstatavo, kad ieškovui iš viso priteistina 48 878,40 Eur kompensacija už nepanaudotas atostogas (34 418,54 Eur + 14 459,86 Eur).
31. Dėl atsakovės reikalavimo priteisti iš ieškovo žalos atlyginimą kolegija nurodė, jog byloje neįrodyta, kad darbdavė ginčo laikotarpiais buvo suteikusi darbuotojui kasmetines mokamas atostogas ir kad už šiuos laikotarpius jam yra išmokėjusi atostoginius. Laikotarpiai, kai darbuotojui su darbdavės žinia buvo leidžiama neatvykti į biurą ir neatsiskaityti už atlikto darbo rezultatus, nėra prilyginami kasmetinėms mokamoms atostogoms. Ieškovui nebuvo suteiktos kasmetinės mokamos atostogos tuo metu, kai jis ėjo įmonės vadovo pareigas, tačiau tai nesudaro pagrindo tenkinti priešieškinį, nes byloje neįrodyti nuostoliai, kurie galėjo atsirasti dėl ieškovo, kaip įmonės vadovo, vykdomų pareigų. Teismas nepripažino pagrįstais atsakovės argumentų, jog ieškovas pažeidė įmonės vadovo pareigas nesprenddamas savo atostogų suteikimo klausimų. Tokių klausimų sprendimas neįėjo į jo kompetenciją. Be to, darbdavė neįrodė ir kitokio ieškovo piktnaudžiavimo ir jo priežastinio ryšio su nurodomais nuostoliais.
32. Kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas teisingai nustatė, jog ieškovas tuo laikotarpiu, kai, atsakovės teigimu, jis atostogavo, iš tikrųjų atliko tam tikrus darbus. Atsakovės teiginiai, kad ieškovas negalėjo vykdyti darbo funkcijų, nes įmonėje nebuvo nustatyta nuotolinio darbo tvarka, ar kad jis neperdavė darbo rezultatų ar ataskaitų, nekeičia tokio vertinimo. Priešingai, byloje surinkti duomenys apie ieškovo atliekamą darbą ir tokio darbo organizavimą leido teismui spręsti, kad tiek darbdavė, tiek kiti subjektai (akcininkai), įgalioti spręsti dėl ieškovo darbo sąlygų, žinojo apie tai, kaip ieškovas vykdė savo darbo funkcijas. Ieškovo daugartinės poilsinio pobūdžio kelionės į užsienį patvirtina, kad tokia buvo susiklosčiusi jo darbo organizavimo praktika ir kad ieškovui taikomi darbo drausmės bei darbo normos įvykdymo reikalavimai buvo priimtini ir toleruojami. Ieškovas faktiškai vykdė darbo normas pagal nusistovėjusią ir jam taikomą praktiką. Yra tikimybė, kad ieškovas ginčo laikotarpiais darbą atlikdavo ne visa apimtimi, tačiau kolegija nesutiko su pirmosios instancijos teismo vertinimu, kad tokia tikimybė galėtų būti laikoma pakankamu pagrindu konstatuoti, jog jis visai nedirbo, ir kad dėl to reikėtų peržiūrėti darbdavės sprendimus dėl ieškovo išmokėto darbo užmokesčio pagrįstumo.
33. Darbdavės priešieškinio reikalavimas priteisti darbuotojui permokėtas sumas, nors ir yra formuluojamas kaip reikalavimas priteisti žalos atlyginimą, iš tikrųjų reiškia reikalavimą priteisti darbo užmokeskį už darbuotojo faktiškai neatliktą darbą. Tačiau tokio pobūdžio reikalavimai, kaip ir restitucijos reikalavimai darbo santykiuose, neleidžiami. Esminiai darbo santykių elementai yra tai, kad darbuotojas darbą atlieka vadovaujant darbdaviui ir būdamas jam pavaldus ir kad darbuotojo atliekama darbo funkcija nėra siejama su konkrečiu darbo rezultatu pasiekimu. Tai taip pat reiškia, kad vykdant darbo sutartį darbdavys turėtų reikalauti iš darbuotojo tinkamai atlikti savo darbo funkcijas, o netinkamai atliekant darbo pareigas – taikyti darbo įstatymuose nustatytas sankcijas, tačiau negali reikalauti grąžinti sumokėto darbo užmokesčio.
34. Dėl atsakovės reikalavimo priteisti iš ieškovo 4147,34 Eur nuostolių dėl negrąžintų daiktų atlyginimo kolegija nurodė, kad gavęs priešieškinį ieškovas atsiliepime nurodė, jog sutinka su šiuo atsakovės reikalavimu, ir jį nedelsdamas įvykdė. Taigi pirmosios instancijos teismas neturėjo spręsti dėl šio reikalavimo pagrįstumo. Nepaisydama reikalavimo pripažinimo ir įvykdymo, atsakovė toliau palaikė šį priešieškinio reikalavimą, todėl teismas sprendimu turėjo šį reikalavimą atmesti.
35. Kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo sprendimui atmesti atsakovės prašymą dėl procesinių palūkanų priteisimo, nes atsakovei nėra priteistos jokios sumos.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

36. Kasaciniu skundu atsakovė prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir bylą grąžinti šiam teismui nagrinėti iš naujo arba pakeisti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir ieškinį atmesti, o atsakovės priešieškinį tenkinti – priteisti iš ieškovo 72 360,86 Eur nuostolių atlyginimo, 5 proc. dydžio procesines palūkanas už priteistą sumą, skaičiuojamas už laikotarpį nuo ieškimo pareiškimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiškai įvykdymo, paskirstyti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą atsižvelgiant į pakeistą sprendimą (nutartį), priteisti iš ieškovo bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 36.1. Vienasmenio valdymo organo darbo ir poilsio laiko apskaitos klausimas priskirtinas išimtinai vadovo, kaip vienasmenio valdymo organo, kompetencijai, bet ne vadovo, kaip darbuotojo, kompetencijai. Vienasmenis valdymo organas turi pareigą tinkamai ir tiksliai vykdyti be išimties visų darbuotojų darbo ir poilsio laiko apskaitą, todėl ši pareiga laikytina ne darbo pareiga, nes tokiu atveju juridinio asmens vadovas būtų nepagrįstai prilygintas eiliniam darbuotojui. Dėl to būtent juridinio asmens vadovas privalo sau užtikrinti maksimaliojo darbo laiko ir minimaliojo poilsio laiko trukmės reikalavimų laikymąsi (DK 103 straipsnio 1 dalis) ir vykdyti darbo laiko apskaitą (DK 120 straipsnis). Be to, darbo ir poilsio laiko apskaita patenka į bendrą buhalterinės apskaitos turinį, taigi, savo ruožtu vadovas, kaip vienasmenis valdymo organas, bet ne kaip darbuotojas, yra atsakingas už tinkamą buhalterinės apskaitos vedimą. Darbo laiko apskaitos vykdymas yra specialioji išimtinai tik juridinio asmens vadovui priskirta pareiga, kuri pagal savo pobūdį ir atskiria ją nuo eilinių darbo pareigų (DK 103 straipsnio 1 dalis, 120 straipsnis) ir kuri pasibaigus vadovo įgaliojimams lemia pareigą perduoti visą apskaitą naujam juridinio asmens vadovui (Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymo 19 straipsnio 4 dalis). Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABI) 37 straipsnio 12 dalies 1 punktą nustato, kad būtent vadovas atsako už juridinio asmens veiklos organizavimą bei jos tikslų įgyvendinimą, taigi – už apskaitos vedimą, be kita ko, už vidaus tvarkų sukūrimą bei tokių vidaus tvarkų vykdymo priežiūrą. Teisės doktrinoje laikomasi DK 103 straipsnio 1 dalies taisyklės ir pažymima, kad juridinio asmens vadovo darbo laiko režimo užtikrinimas yra išimtinė juridinio asmens vadovo atsakomybė (CK 2.87 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-89-421/2022). Vadovo, kaip vienasmenio valdymo organo, statuso išimtinumas ir vadovo pareigų fiduciarinis pobūdis, t. y. pasitikejimu grįstas santykis, lemia, kad išimtinai tik pats vadovas turėtų nustatyti tvarką ir procedūrą, kaip jis yra išleidžiamas atostogų, tačiau pagal du reikalavimus: 1) pats juridinis asmuo, kaip savarankišką teisinį subjektiškumą turintis subjektas, turėtų būti informuojamas apie vadovo atostogų faktą; 2) vadovo atostogų laikas turėtų būti aiškiai matomas juridinio asmens darbo ir atostogų laiko apskaitos dokumentuose, o to šiuo atveju nebuvo.
 - 36.2. ABI 20 straipsnis, reglamentuojantis visuotinio akcininkų susirinkimo kompetenciją, nenustato, kad šis organas sprendžia dėl vadovo išleidimo atostogauti ir jo atostogų apskaitos. To neįtvirtina ir UAB „Planner5D“ įstatai, kuriuose nustatyta, kad vadovas yra vienasmenis bendrovės valdymo organas, kuris organizuoja kasdienę bendrovės veiklą, atleidžia ir priima darbuotojus (9.1 punktas).

- 36.3. Vienasmenis valdymo organas, nevykdamas savo pareigos vesti atostogų laiko apskaitą, praranda teisę reikalauti kompensacijos už tariamai nepanaudotas atostogas dėl to, kad pagal pamatinę teisės imperatyvą iš neteisėtų veiksmų teisė neatsiranda. Be to, CK 1.137 straipsnio 3 dalis nustato, kad jeigu asmuo piktnaudžiauja subjektine teise, teismas gali atsisakyti ją ginti, o pagal šio straipsnio 4 ir 5 dalis, civilinių teisių įgyvendinimas, t. y. šiuo atveju teisė į kompensaciją už nepanaudotas atostogas, negali būti naudojamas nesąžiningai. Vadovui pažeidus pareigą tinkamai vykdyti savo darbo ir atostogų laiko apskaitą ir dėl to juridiniam asmeniui patyrus žalą, pastarasis turi teisę reikalauti tokios žalos atlyginimo.
- 36.4. Įstatymas neįtvirtina ribojimo, jog dėl vadovo pareigos tinkamai vesti įmonės darbuotojų darbo ir poilsio (atostogų) laiko apskaitą pažeidimo darbdavio kaip darbo užmokestis išmokėtos pinigų sumos (ir su darbo užmokesčiu susiję mokesčiai) negalėtų būti traktuojamos kaip žala. Žala gali būti laikoma bet kokios pinigų sumos, nepriklausomai nuo to, kokių pagrindų jos išmokėtos, jeigu toks išmokėjimas buvo nulemtas neteisėtos veikos. Ieškovo civilinė atsakomybė kildinta iš jo, kaip vadovo ir darbdavės atstovo, pareigos tinkamai vesti be išimties visų darbuotojų, taigi ir savo, atostogų laiko apskaitą, todėl teismai privalėjo vertinti būtent dėl šios vadovo pareigos pažeidimo kilusią žalą, o ne suteikti ieškovui imunitetą nuo civilinės atsakomybės vien dėl to, kad jis netinkamai vedė ne kitų darbuotojų, o savo paties atostogų laiko apskaitą.
- 36.5. Teismai, nusprendę, kad pinigų sumos, kurios ieškovui buvo išmokėtos tuo metu, kai jis faktiškai atstogavo, nors šis faktas nebuvo tinkamai įformintas, esą negali būti laikomos žala vien dėl to, kad tai buvo ieškovui mokamas darbo užmokestis, o jo sugrąžinimas nėra galimas, nepagrįstai apribojo įstatymu įtvirtintą žalos sampratą deliktinės civilinės atsakomybės institute, nes: 1) atsakovės piniginių praradimų teismai nepagrįstai vertino iš ją gavusio asmens perspektyvos kaip negrąžintą darbo užmokestį, o ne iš turtinį praradimą patyrusio asmens perspektyvos kaip tiesioginę žalą; 2) teismai nevertino, dėl kokios konkrečios pareigos pažeidimo šis turtinis praradimas buvo patirtas. Apeliacinės instancijos teismas netgi iškrepė priešiškinio esmę ir jame keltą teisinę problemą, nepagrįstai konstatuodamas, kad reikalavimas priteisti žalos atlyginimą iš tikrųjų reiškia reikalavimą priteisti darbo užmokestį už darbuotojo faktiškai neatliktą darbą.
- 36.6. Apeliacinės instancijos teismas, klaidingai aiškinęs, kad vadovas apskritai neturi pareigos vesti savo atostogų laiko apskaitą, taip pat kad juridinio asmens išmokėtas darbo užmokestis negali būti laikomas žala, neperžūrėjo pirmosios instancijos teismo sprendimo išvadų dėl konkrečių atostogų panaudojimo ar nepanaudojimo ir atitinkamai kompensacijos bei nuostolių atlyginimo už tai priteisimo.
37. Ieškovas atsiliepimu į kasacinį skundą prašo atsakovės kasacinį skundą atmesti ir apeliacinės instancijos teismo nutartį palikti nepakeistą, priteisti iš atsakovės bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 37.1. Atsakovė prašo priteisti 72 360,86 Eur nuostolių atlyginimo, tačiau kasaciniame skunde nurodo tik savo interesų pažeidimą – ieškovui išmokėtą darbo užmokestį tuo metu, kai jis faktiškai atstogavo, nors šis faktas nebuvo tinkamai įformintas ir ši suma, kaip nurodė pati atsakovė priešiškinyje, sudaro 51 402,49 Eur. Taigi tik šios sumos turi teisę reikalauti kasaciniu skundu atsakovė (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 353 straipsnio 1 dalis).
- 37.2. Šiuo atveju nėra reikšminga, kas yra atsakingas už atostogų apskaitą, nes, kilus ginčui dėl ieškovui priklausiusių atostogų išnaudojimo, apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad atostogos nebuvo suteiktos, be to, visais aktualiais ginčo laikotarpiais ieškovas dirbo, bendrovėje buvo lankstis darbo organizavimo praktika (dirbant nuotoliu ir pan.).
- 37.3. Atsakovė nepagrįstai nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė DK 103 straipsnį. Santykiuose su įmone vadovas vertinamas kaip darbo teisių santykių subjektas. Šie santykiai, taigi, ir santykiai dėl darbuotojo teisės į kasmetines atostogas, patenka į darbo teisių santykių reglamentavimo sritį, todėl taikytinos darbo teisių santykių reglamentuojančios DK nuostatos. Darbuotojui priklausančių kasmetinių mokamų atostogų minimali trukmė yra reglamentuojama įstatymu (DK 126 straipsnio 2 dalis), tačiau nepaisant šios normos imperatyvaus pobūdžio darbuotojo teisė į atostogas yra įgyvendinama tik esant juridškai reikšmingų faktų sudėčiai, būtent – atostogoms suteikti yra reikalingas darbuotojo prašymas ir darbdavio valia – atostogų suteikimas turi būti įformintas darbdavio sprendimu (DK 128 straipsnis). Pagal DK 128 straipsnio 6 dalį kasmetinės atostogos įforminamos darbdavio nustatyta tvarka. Kadangi vadovo ir įmonės kaip darbdavės teisiniuose santykiuose įmonei atstovauja juridinio asmens steigimo dokumentuose ar įstatymuose nurodytas kompetentingo juridinio asmens valdymo organo įgaliotas asmuo (DK 102 straipsnis), tai atostogų suteikimo klausimui spręsti visuotinis akcininkų susirinkimas turėjo paskirti įgaliotą asmenį ir atostogų suteikimo klausimas turėjo būti tinkamai įformintas (ABĮ 20 straipsnio 2 dalis), o pats vadovas šio klausimo negalėjo spręsti. Šiuo atveju nėra duomenų, kad visuotinis akcininkų susirinkimas būtų sprendęs atostogų suteikimo klausimą. Be to, apeliacinės instancijos teismas nustatė dar ir tai, kad ieškovas ginčo laikotarpiais realiai dirbo, o ne atstogavo.
- 37.4. Įmonės vadovas turi veikti įmonės interesais (CK 2.87 straipsnis, ABĮ 37 straipsnio 7, 12 dalys), todėl, vadovaujantis atidaus ir rūpestingo elgesio standartu, jei akcininkai nėra nustatę atostogų suteikimo taisyklių, vadovas privalo būti aktyvus ir pats rodyti iniciatyvą, jei nenori prarasti teisės į atostoginius už daugiau nei trejus metus (DK 127 straipsnio 5 dalis). Ieškovas nebuvo sukaupęs atostogų už daugiau nei trejus metus ir ginčo dėl to tarp šalių nekilo, o atsakovė įrodinėjo tik tai, kad ieškovas atostogų neįformino, nors atstogavo. Net jeigu atostogų suteikimo klausimas būtų sprendžiamas tokiu būdu, kad jas pats sau suteikia vadovas, tai šiuo atveju susiklostė tokia faktinė situacija, kad ieškovas kaip vadovas sau tokių atostogų nesuteikė ir savo darbo laiko apskaitos žiniaraščiuose nenurodė, jog ginčo laikotarpiais jis atstogavo, nes ieškovas tais laikotarpiais dirbo ir jam buvo mokamas darbo užmokestis.
- 37.5. Pagal kasacinio teismo praktiką tam, kad būtų galima taikyti įmonės administracijos vadovo civilinę atsakomybę, būtina savarankiškai nustatyti šio asmens civilinės atsakomybės sąlygas, t. y. neteisėtų veiksmų, dėl jų atsiradusią žalą, priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir žalos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-130/2011). Atsakovė neįrodė būtinųjų deliktinės civilinės atsakomybės sąlygų. Ieškovui nebuvo suteiktos kasmetinės mokamos atostogos, kai jis ėjo bendrovės vadovo pareigas, jam nebuvo išmokėti atostoginiai už tuos laikotarpius, be to, jis tais laikotarpiais vykdė darbo funkcijas, taigi jokia žala bendrovei nepadarėta. Atsakovės reikalavimo atlyginti žalą patenkinimas reikštų, kad ieškovas turi grąžinti jam sumokėtą darbo užmokestį už jo atliktą darbą, bet tai neatitiktų žalos sampratos.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl žodinio bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme

38. CPK 356 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendroji taisyklė, jog kasacinė byla nagrinėjama rašytinio proceso tvarka. Įstatymu taip pat nustatyta teismo diskrecija nuspręsti dėl bylos nagrinėjimo žodinio proceso tvarka, kai tai yra būtina (2 dalis).

39. Kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad pagal teisinį reguliavimą bylos nagrinėjimą žodinio proceso tvarka lemia šio proceso būtinybės konstatavimas, o išimtinė teisė tai nuspręsti skirta teismui. Byloje dalyvaujančių asmenų prašymas nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka pats savaime nesuponuoja žodinio proceso būtinumo; teismas turi užkirsti kelią procesui vilkinti, o dalyvaujantys byloje asmenys privalo sąžiningai naudotis ir nepiktnaudžiauti jiems priklausančiomis procesinėmis teisėmis, rūpintis greitu bylos išnagrinėjimu (CPK 7 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-539/2013; 2018 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-164-611/2018, 33 punktas).
40. Kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad šalys gali pateikti motyvuotą prašymą nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka, tačiau šis teismui nėra privalomas. Šalys, teikdamos prašymą nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka, turi jį pagrįsti, nurodydamos išimties aplinkybes, dėl kurių būtinas žodinis bylos nagrinėjimas, o teismas sprendžia, kiek pateikti argumentai reikšmingi ir ar jie pagrindžia poreikį nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugpjūčio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-219-701/2021, 52 punktas).
41. Atsakovė pateikė prašymą šią bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka. Atsakovė nurodo, kad ginčo laikotarpis apima pakankamai ilgą laiką, t. y. nuo 2014 m. iki 2020 m., o kasaciniame skunde keliami teisės problema yra susijusi ir su konkrečiais laikotarpiais, dėl kurių šalys nesutaria, t. y. ar tai buvo ieškovo atostogos, ar darbo laikas. Atsakovės nuomone, galimybė detalizuoti šiuos laikotarpius ir atsakyti į su šiais laikotarpiais susijusius klausimus būtų galima tik bylą nagrinėjant žodinio proceso tvarka. Be to, byloje pareikšti iš esmės penki skirtingi reikalavimai, dėl kurių teismai nusprendė skirtingai, apeliacinės instancijos teismas keitė pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, todėl žodinis bylos nagrinėjimas leistų išsamiau pasisakyti dėl visų reikalavimų. Atsakovės nuomone, klausimas dėl vadovo atostogų teisinio reglamentavimo yra svarbus teismų praktikai, todėl žodinis bylos nagrinėjimas leistų šį klausimą įvertinti plačiau ir išsamiau, atsakant į galimai teismui kilsiančius klausimus, kurių nekilo bylos šalių atstovams rengiant procesinius dokumentus.
42. Teisėjų kolegijos vertinimu, atsakovė pateiktame prašyme nepagrindžia išimtinių aplinkybių, dėl kurių būtų būtina bylą nagrinėti žodiniame teismo posėdyje. Byloje susiklosčiusių faktinių aplinkybių, susijusių su ginčo laikotarpiais, taip pat šalių reikalavimų gausa *per se* (savaime) nesudaro pagrindo bylą kasacine tvarka nagrinėti žodiniame teismo posėdyje. Atsakovės teisė būti išklausytai kasaciniame procese buvo įgyvendinta jai pateikus savo poziciją kasaciniame skunde. Atkreiptinas dėmesys, kad, pagal CPK 353 straipsnio 1 dalį kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių, taigi, pats faktinių aplinkybių nenustato.
43. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad nagrinėjamoje byloje šalys procesiniuose dokumentuose kasaciniam teismui suformulavo savo pozicijas pakankamai aiškiai jų ginčui spręsti, dėl to nėra būtinumo skirti žodinį bylos nagrinėjimą. Taigi nurodytas atsakovės prašymas netenkintinas ir byla pagal CPK 356 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą bendrąją taisyklę kasaciniame teisme nagrinėjama rašytinio proceso tvarka.

Dėl bylos kasaciniame teisme nagrinėjimo ribų

44. Bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas apibrėžia CPK 353 straipsnis, kurio 1 dalyje nustatyta, kad kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Toks bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų (ir kartu kasacinio proceso paskirties) apibrėžimas reiškia, kad kasacinis teismas sprendžia išimtinai teisės klausimus, be to, tik tokius klausimus, kurie yra tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-384-916/2019 36 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką). CPK 353 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teismas turi teisę peržengti kasacinio skundo ribas, kai to reikalauja viešasis interesas ir neperžengus skundo ribų būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai. Apie ketinimą peržengti kasacinio skundo ribas teismas praneša dalyvaujantiems byloje asmenims.
45. Vieni esminių šioje byloje atsakovės kasacinio skundo argumentų, neigiant savo prievolę atsiskaityti su ieškovu, t. y. išmokėti ieškovui kompensaciją už nepanaudotas atostogas, yra grindžiami akcentuojant faktines aplinkybes dėl ieškovo darbo ir poilsio laiko režimo netinkamo laikymosi. Byloje atsakovė teigė ir šioms teiginams pagrįsti teikė rašytinius įrodymus bei įrodinėjo liudytojų parodymais, kad ieškovas, 2014 m. birželio 6 d. sudarytos darbo sutarties pagrindu dirbdamas bendrovės generaliniu direktoriumi, o pakeitus darbo sutartį nuo 2020 m. rugsėjo 8 d. – bendrovės technologijų vadovu ir nuo 2021 m. sausio 1 d. – bendrovės tyrimų ir plėtros vadovu, atostogavo, tačiau vidaus tvarkos dokumentuose tai nebuvo fiksuojama. Atsakovės teigimu, bylą nagrinėję teismai netinkamai įvertino jos pateiktus įrodymus, nes nepripažino nustatytu nedokumentuotų ieškovo atostogų fakto, todėl nepagrįstai ieškinį patenkinio, o priešieškinį atmetė.
46. CPK 177 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad įrodymai civilinėje byloje yra bet kokie faktiniai duomenys, kuriais remdamasis teismas įstatymų nustatyta tvarka konstatuoja, kad yra aplinkybių, pagrindžiančių šalių reikalavimus ir atsikirtimus, ir kitokių aplinkybių, turinčių reikšmės bylai teisingai išspręsti, arba kad jų nėra. Pagal CPK 177 straipsnio 2 dalį, tie duomenys gali būti nustatomi šalių ir trečiųjų asmenų (tiesiogiai ar per atstovus) paaiškinimais, liudytojų parodymais, rašytiniais įrodymais, daiktiniais įrodymais, apžiūrų protokolais, ekspertų išvadomis, nuotraukomis, vaizdo ir garso įrašais, padarytais nepažeidžiant įstatymų, ir kitomis įrodinėjimo priemonėmis.
47. Formuodamas teismų praktiką dėl CPK normų, reglamentuojančių įrodinėjimą ir įrodymų vertinimą, aiškinimo ir taikymo, kasacinis teismas yra ne kartą pažymėjęs, kad įrodymų vertinimas pagal CPK 185 straipsnį reiškia, jog bet kokios ginčui išspręsti reikšmingos informacijos įrodomąją vertę nustato teismas pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos proceso metu, išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymais (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 2 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-156/2009). Teismas turi įvertinti ne tik kiekvieno įrodymo įrodomąją reikšmę, bet ir įrodymų visetą, ir tik iš įrodymų visumos daryti išvadas apie tam tikrų įrodinėjimo dalyku konkrečioje byloje esančių faktų buvimą ar nebuvimą (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 11 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-229-916/2017 23 punktą). Dėl įrodymų pakankamumo ir patikimumo turi būti sprendžiama kiekvienu konkrečiu atveju (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 6 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-12-695/2019 24 punktą). Faktą galima pripažinti įrodytu, jeigu byloje esančių įrodymų tyrimo ir vertinimo pagrindu susiformuoja teismo įsitikinimas, kad tam tikros aplinkybės, susijusios su ginčo dalyku, egzistuoja arba neegzistuoja (CPK 176 straipsnio 1 dalis) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-561-378/2016 23 punktą; 2023 m. liepos 14 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-211-701/2023 116 punktą ir jame nurodytą teismų praktiką).
48. Įrodymų vertinimo aspektu teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad, kaip ne kartą pažymėta kasacinio teismo praktikoje, kasacinio skundo argumentai, kuriais kasatorius, nesutikdamas su apeliacinės instancijos teismo išvadomis, kitaip vertina tuos pačius įrodymus, siekia, kad byloje pateiktų įrodymų pagrindu būtų nustatytos kitos faktinės aplinkybės, nei tai padarė apeliacinės instancijos teismas, tačiau nepagrindžia teiginių, jog teismas, atlikdamas įrodymų vertinimą, būtų pažeidęs proceso teisės normas ar netinkamai jas taikęs, yra faktinio pobūdžio ir nesudaro kasacijos dalyko. Dėl tokio pobūdžio argumentų kasacinis teismas neturi teisinio pagrindo pasisakyti, kadangi tai neatitiktų įstatyme įtvirtintos kasacinio proceso paskirties ir ribų (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 10 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-123-969/2016 39 punktą; 2017 m. gegužės 3 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-221-611/2017 40 punktą; 2023 m. spalio 2 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-237-823/2023 31 punktą).
49. Šiomis pirmiau paminėtomis įrodinėjimo procesą reglamentuojančiomis civilinio proceso nuostatomis vadovaudamasi teisėjų kolegija konstatuoja, kad atsakovė, akcentuodama netinkamą įrodymų vertinimą, nagrinėjant šalių pareikštus reikalavimus, nesutinka su byloje atliktu įrodymų vertinimu. Teisėjų kolegija, nenustačiusi, jog apeliacinės instancijos teismas, atlikdamas įrodymų vertinimą, būtų pažeidęs proceso teisės normas ar netinkamai jas taikęs, nukrypęs nuo kasacinio teismo praktikos, formuojamos šiuo klausimu (žr. šios nutarties 47 punktą),

vadovaujasi byloje nustatytais faktinėmis aplinkybėmis ir patikrina teismo priimto procesinio sprendimo teisėtumą teisės normų aiškinimo ir taikymo aspektu. Teisėjų kolegija nepasisako dėl kasacinio skundo argumentų, kuriais iš esmės siekiama, kad byloje pateiktų įrodymų pagrindu būtų nustatytos kitos faktinės aplinkybės (CPK 353 straipsnio 1 dalis).

Dėl darbdavio pareigos nutraukiant darbo sutartį išmokėti darbuotojui kompensaciją už nepanaudotas atostogas

50. Bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme buvo įvertintas Darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 6 straipsnio 8 dalyje įtvirtintas nepanaudotų kasmetinių atostogų išnaudojimo reglamentavimas, dėl ieškovo priklausiusių atostogų dienų skaičiavimo byloje ginčo nekilo, šalys ginčijosi tik dėl atostogų panaudojimo. Pirmosios instancijos teismas, išsamiai ištyręs byloje surinktus įrodymus, konstatavo, kad ieškovas nuo 2020 m. rugsėjo 8 d. iki 2021 m. liepos 30 d., t. y. laikotarpiu, kai bendrovėje dirbo technologijų vadovu bei tyrimo ir plėtros vadovu, neatostogavo, ir priteisė jam 14 459,86 Eur nepanaudotų atostogų kompensaciją. Apeliacinės instancijos teismas šią pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį laikė pagrįsta, tačiau pripažinęs, kad atsakovė neįrodė, jog ieškovas buvo išnaudojęs atostogas eidamas bendrovės generalinio direktoriaus pareigas nuo darbo sutarties sudarymo iki 2020 m. rugsėjo 7 d., papildomai priteisė ieškoviui 34 418,54 Eur kompensaciją už nepanaudotas atostogas (taigi, iš viso priteista: 14 459,86 Eur + 34 418,54 Eur = 48 878,40 Eur).
51. Atsakovė kasaciniame skunde teigia, kad apeliacinės instancijos teismas neteisingai aiškino ir taikė DK 103 straipsnį kadangi nusprendė, jog vadovo atostogų klausimas priklauso juridinio asmens organo, t. y. visuotinio akcininkų susirinkimo, kompetencijai, ir padarė aiškią šios materialiosios teisės normos aiškinimo ir taikymo klaidą. Atsakovės nuomone, DK 103 straipsnyje įtvirtinta teisės norma aiškinama taip, kad išimtinai tik pats vienasmenis valdymo organas, kuris pagal bendrovės įstatų 6.1 punktą yra bendrovės vadovas (generalinis direktorius), yra atsakingas už savo darbo ir poilsio, įskaitant atostogas, laiko apskaitą ir tik jis pats civilinės teisės normų pagrindu yra atsakingas už šios pareigos netinkamą vykdymą. Teisėjų kolegija atmeta šiuos kasacinio skundo argumentus ir pripažįsta tinkamu apeliacinės instancijos teismo DK 103 straipsnio taikymą.
52. DK 103 straipsnyje yra nustatyta teisė įmonės vadovui, kaip vadovaujamas pareigas einančiam darbuotojui, pasirinkti, kaip jis vykdys maksimaliojo darbo laiko ir minimaliojo poilsio laiko trukmės reikalavimus. Maksimaliojo darbo laiko reikalavimai yra apibrėžti DK 114 straipsnyje, o minimaliojo poilsio laiko reikalavimai – DK 122 straipsnyje. Kasmetinės mokamos atostogos nėra priskiriamos nei prie maksimaliojo darbo laiko, nei prie minimaliojo poilsio laiko institutų ir tai reiškia, kad įmonės vadovas pagal DK 103 straipsnio 1 dalies nuostatas nėra įgaliotas savo nuožiūra nuspręsti dėl savo kasmetinių atostogų suteikimo ar tokio poilsio laiko apskaitos. Įmonės vadovas nesprendžia savo kasmetinių atostogų suteikimo klausimų ne tik todėl, kad tai nenustatyta DK 103 straipsnyje, bet ir todėl, kad toks šio klausimo sprendimas prieštarautų darbo teisės principams, taip pat CK 2.134 straipsnio 1 daliai, pagal kurią atstovas atstovaujamojo vardu negali sudaryti sandorių su pačiu savimi. Teisėjų kolegija nurodo, kad įmonės vadovas pagal einamas pareigas neatstovauja darbdaviui sudarant darbo sutartį su pačiu savimi, taip pat keičiant darbo sąlygas, nustatant darbo užmokestį, taikant drausminę atsakomybę ar sprendžiant dėl kitokių savo darbo teisinių įgyvendinimo, įskaitant atostogų suteikimą. Būtent taip darbdavės atstovavimo klausimai, susiję su įmonės vadovu, yra reglamentuoti UAB „Planner5D“ įstatų 9.2 punkte, pagal kurį bendrovės vadovą renka ir atšaukia bei atleidžia iš pareigų, nustato jo atlyginimą, tvirtina pareiginius nuostatus, skatina jį ir skiria nuobaudas visuotinis akcininkų susirinkimas. Pažymėtina, kad darbo sutartį su ieškovu bei jos pakeitimus pasirašė kiti bendrovės paskirti atstovai.
53. Darbuotojas turi teisę į kasmetines atostogas (DK 127 straipsnis). Pagal DK 128 straipsnį darbuotojo teisė į atostogas yra įgyvendinama esant teisei reikšmingų faktų sudėčiai, t. y. kasmetinės mokamos atostogos yra suteikiamos darbuotojo iniciatyva, tam reikalingas darbuotojo prašymas; atostogoms suteikti yra reikalinga darbdavio valia – atostogų suteikimas yra įforminamas darbdavio sprendimu (DK 128 straipsnio 6 dalis). Vadinas, darbdavys, siekdamas įrodyti, kad darbuotojas yra išnaudojęs kasmetines mokamas atostogas, privalo įrodyti buvus būtent šiuos du minėtam juridiniam faktui reikšmingus elementus – darbuotojo prašymą ir darbdavio sprendimą dėl atostogų suteikimo.
54. Nagrinėjamo ginčo atveju, minėta, nenustatyta, kad darbuotojas (ieškovas) būtų pateikęs prašymus dėl kasmetinių atostogų suteikimo, o darbdavė (atsakovė) būtų priėmusi sprendimus dėl atostogų darbuotojui suteikimo, išmokėjusi atostoginius.
55. Pareiga tinkamai įforminti darbo sutartį ir kitus darbdavio kompetencijai priskirtus su darbo santykiais susijusius darbdavio ir darbuotojo susitarimus tenka darbdaviui, todėl darbdaviui, neįvykdžiusiam pareigos tinkamai įforminti darbo santykius reguliuojančių susitarimų, tenka tokios pareigos neįvykdymo padarinių rizika. Sudaręs darbo sutartį darbuotojas tampa pavaldus darbdaviui, nes darbuotojas turi atlikti darbo funkciją, o darbdavys turi teisę kontroliuoti ar vadovauti tiek visam darbo procesui, tiek ir jo daliai, ir darbuotojas paklūsta darbdavio nurodymams ar darbovietėje galiojančiai tvarkai (DK 32 straipsnis 2 dalis). Kai abejojama dėl darbo santykius reglamentuojančių sutarčių sąlygų, jos aiškinamos darbuotojo naudai (DK 6 straipsnis 2 dalis).
56. Atsakovė byloje yra nurodžiusi, kad bendrovėje buvo nusistovėjusi praktika atostogas darbuotojams suteikti be rašytinio prašymo, neformaliai. Atsakovės teigimu, tokia forma atostogomis pasinaudojo ir ieškovas. Teisėjų kolegijos vertinimu, šis atsakovės argumentas galėtų būti traktuojamas tik kaip prielaida, nes yra nepagrįstas jokiais byloje esančiais įrodymais (CPK 178 straipsnis). Nors atsakovė ir teigė, jog ieškovas yra pasinaudojęs jam priklausančiomis atostogomis, tačiau faktiškai byloje neįrodytas ieškovo neformalaus pasinaudojimo atostogomis faktas, kurį esą darbdavė savo rizika toleruodavo, ir, minėta, teismų byloje nustatyta, kad ieškovas šia teise, kol tęsėsi darbo santykiai su atsakove, nebuvo pasinaudojęs visa apimtimi (CPK 353 straipsnio 1 dalis).
57. Dėl nurodytų priežasčių teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, konstatavęs, jog ieškovas atleidimo iš darbo metu nebuvo išnaudojęs jam priklausančių kasmetinių atostogų, nurodytų DK teisės normų ir įrodymų vertinimo taisyklių nepažeidė.

Dėl DK 147 straipsnio 2 dalyje nustatytų netesybų

58. Pripažinęs ieškovo teisę gauti, o atsakovės pareigą – išmokėti kompensaciją už nepanaudotas atostogas, apeliacinės instancijos teismas sprendė dėl netesybų už uždelstą atsiskaityti priteisimo.
59. Pagal DK 147 straipsnio 2 dalį, darbo santykiams pasibaigus, o darbdaviui ne dėl darbuotojo kaltės uždelsus atsiskaityti su juo (šio kodekso 146 straipsnio 2 dalis), darbdavys privalo mokėti netesybas, kurių dydis – darbuotojo vidutinis darbo užmokestis per mėnesį, padaugintas iš uždelstų mėnesių skaičiaus, tačiau ne daugiau kaip iš šešių. Jeigu uždelsta suma yra mažesnė negu darbuotojo vieno mėnesio vidutinis darbo užmokestis, netesybų dydį sudaro darbdavio uždelsta suma, padauginta iš uždelstų mėnesių skaičiaus, tačiau ne daugiau kaip iš šešių. Jeigu uždelsto atsiskaitymo laikotarpis yra trumpesnis negu vienas mėnuo, netesybų dydį sudaro darbuotojo vidutinio darbo užmokesčio suma, apskaičiuota proporcingai uždelsto atsiskaitymo laikotarpiui.
60. Dėl darbdavio pareigos mokėti netesybas pagal DK 147 straipsnio 2 dalį kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad: pirma, remiantis pradėta formuoti kasacinio teismo praktika, DK 147 straipsnyje nustatyto reguliavimo tikslas yra užtikrinti darbuotojo teisę į jam priklausančių sumų gavimą (išmokėjimą) laiku, t. y. laiku įvykstantį atsiskaitymą su darbuotoju. Darbdaviui, laiku neatsiskaičiusiam su darbuotoju, taikomos DK 147 straipsnyje nustatytos sankcijos, kuriomis siekiama kompensuoti darbuotojui jo praradimus, atsiradusius dėl darbdavio pareigos pažeidimo. Be to, DK 147 straipsnio 2 dalyje nustatyta norma laikytina ir sankcija darbdaviui, kuris nepagrįstai su atleidžiamu darbuotoju

visiškai neatsiskaitė atleidimo dieną. Todėl šia teisės norma yra siekiama apsaugoti darbuotojo interesus bei skatinti darbdavį tinkamai vykdyti pareigas ir atsiskaityti su atleidžiamu darbuotoju. Antra, lingvistiškai aiškinant DK 147 straipsnio 2 dalies normą, akivaizdu, kad ji yra imperatyvaus pobūdžio, joje vartojama sąvoka „privalo mokėti netesybas“ rodo įstatymų leidėjo ketinimą nustatyti pareigą darbdaviui mokėti netesybas esant normos hipotezėje susiklosčiusioms aplinkybėms: 1) darbo santykių pasibaigimui, 2) vėlavimui atsiskaityti su darbuotoju ne dėl darbuotojo kaltės. Toks imperatyvus minėtos teisės normos pobūdis ir jos aiškinimas leidžia įgyvendinti ir pagrindinius darbo teisiniams santykiams taikomus teisinio apibrėžtumo, teisėtų lūkesčių apsaugos ir visokeriopos darbo teisių gynbos principus (DK 2 straipsnio 1 dalis). Nustačius DK 147 straipsnio 2 dalyje konkretų maksimalų šešių mėnesių terminą, už kurį turi būti mokamos netesybos, užtikrinamas teisinis aiškumas, nes abi darbo teisinių santykių šalys gali aiškiai numatyti, kokia sankcija gali būti taikoma darbdaviui pažeidus pareigą tinkamai atsiskaityti su darbuotoju pasibaigus darbo santykiams. Taip pat, retrospektyviai vertinant DK 147 straipsnio 2 dalies normos pakeitimus, darytina išvada, kad įstatymų leidėjas būtent ir siekė nustatyti konkretų maksimalų netesybų terminą. Trečia, nustatyti DK 147 straipsnio 2 dalyje reglamentuojamos teisės normos tikslai bei imperatyvumas leidžia teigti, kad kitos, nei joje nustatytos, aplinkybės nėra pagrindas mažinti joje nustatytą netesybų dydį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-1-684/2023, 50 punktas).

61. Byloje nustatyta, kad šalių darbo santykiai jau pasibaigę, atsakovė nėra atsiskaičiusi su ieškovu už nepanaudotas atostogas jo atleidimo dieną ir nėra nustatyta ieškovo kaltė dėl to, kad atsakovė su juo laiku neatsiskaitė. Todėl laikytina, kad ieškovas pagrįstai reikalavo iš atsakovės priteisti DK 147 straipsnio 2 dalyje nustatytas netesybas (atkreiptinas dėmesys – ieškovo reikalavimas pareikštas priteisti vidutinį darbo užmokestį tik už tris mėnesius), o apeliacinės instancijos teismas, nenustatęs aptartų sąlygų mažinti netesybas, pagrįstai nepritarė pirmosios instancijos teismo sprendimui sumažinti jų dydį ir ieškovui priteistinas netesybas padidino iki 51 322,32 Eur.

Dėl darbdavio reikalavimo priteisti iš darbuotojo – juridinio asmens vadovo žalos atlyginimą

62. Nagrinėjamoje byloje reikšdama priešiškinį atsakovė nurodė, kad ieškovas, būdamas bendrovės vadovas, pažeidė pareigą tinkamai vykdyti savo darbo ir atostogų laiko apskaitą, dėl to atsakovė patyrė žalą ir šią turi atlyginti ieškovas.
63. DK 103 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad už savo, kaip darbuotojo, juridiniam asmeniui padarytą žalą juridinio asmens vadovas atsako pagal darbo teisės normas ir darbo sutarties sąlygas. Už dėl civilinių teisių ir pareigų nevykdymo ar netinkamo jų vykdymo juridiniam asmeniui padarytą žalą juridinio asmens vadovas atsako pagal civilinės teisės normas (3 dalis).
64. Kasacinio teismo praktikoje nuosekliai laikomasi pozicijos, kad tais atvejais, kai bendrovės vadovui gali būti taikoma civilinė atsakomybė, vadovo civilinei atsakomybei taikyti būtina nustatyti visas jos taikymo sąlygas – neteisėtus veiksmus, žalą (nuostolius), priežastinį ryšį ir kaltę (CK 6.246–6.249 straipsniai). Tokio pobūdžio bylose iš pirmiau nurodytų civilinės atsakomybės sąlygų ieškovas (nagrinėjamos bylos atveju – atsakovė) privalo įrodyti neteisėtus atsakovo (nagrinėjamos bylos atveju – ieškovo) veiksmus, padarytos žalos faktą ir neteisėtų veiksmų bei žalos priežastinį ryšį (CPK 178 straipsnis). Nustačius, kad atsakovas atliko neteisėtus veiksmus, lėmusius žalą (nuostolių) atsiradimą, jo kaltė būtų preziumuojama (CK 6.248 straipsnio 1 dalis), todėl ieškovas neprivalėtų įrodinėti, jog bendrovės vadovas kaltas. Atsakovas, t. y. bendrovės vadovas, siekdamas išvengti civilinės atsakomybės ir remdamasis kaltės nebuvimu, turėtų paneigti šią prezumpciją (CPK 178 straipsnis, 182 straipsnio 4 punktas) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-54-701/2017, 14 punktas).
65. Nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad ieškovui nebuvo suteiktos kasmetinės mokamos atostogos, kai jis ėjo bendrovės vadovo pareigas, jam taip pat nebuvo išmokėti atostoginiai už tuos laikotarpius, kai ieškovas vykdė darbo funkcijas kaip bendrovės vadovas. Taigi apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad atsakovė neįrodė ieškovo neteisėtos veikos (piktnaudžiavimo) bei priežastinio ryšio su prašomais atlyginti nuostoliais, kurie byloje taip pat neįrodyti, minėta, ieškovui teisė gauti kompensaciją už nepanaudotas atostogas pripažinta pagrįstai. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad ieškovo, kaip bendrovės vadovo, civilinės atsakomybės būtinios sąlygos atsakovės šioje byloje neįrodytos (CPK 178 straipsnis).
66. Dėl nurodytų priežasčių teisėjų kolegija konstatuoja, kad byla nagrinėjė teismui nepažeidė bendrovės vadovo atsakomybę reglamentuojančių teisės normų ir pagrįstai atmetė atsakovės priešiškinio reikalavimą priteisti iš ieškovo žalos atlyginimą.
67. Teisėjų kolegija nepasisako dėl kitų kasacinio skundo argumentų, kurie neturi reikšmės šios bylos galutiniam teisiniui rezultatui.

Dėl rašytinių paaiškinimų priėmimo

68. Atsakovė, nesutikdama su ieškovo į bylą pateikto atsiliepimo į kasacinį skundą argumentais, pateikė rašytinius paaiškinimus, ginčydama procesiniame dokumente jo dėstomus faktus.
69. Teisėjų kolegija pažymi, kad teisinis reguliavimas nenustato teisės dalyvaujantiems byloje asmenims kasaciniame procese teikti rašytinius paaiškinimus (CPK 355 straipsnis). CPK 350 straipsnio 8 dalis imperatyviai draudžia pildyti ar keisti kasacinį skundą išsprendus kasacinio skundo priėmimo klausimą, t. y. jokie nauji argumentai, papildantys kasaciniame skunde nurodytas aplinkybes, priėmus kasacinį skundą nebegali būti pateikiami. Civilinio proceso įstatymo nuostatos taip pat nesuteikia dalyvaujantiems byloje asmenims galimybės kasaciniame teisme reikšti atsikirtimus į atsiliepimus į kasacinį skundą, teikti papildomus rašytinius paaiškinimus. Minėta, kad kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių ir jų iš naujo nenustato (CPK 353 straipsnio 1 dalis), todėl nauji įrodymai kasaciniame teisme nepriimami ir nevertinami.
70. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija atsisako priimti atsakovės pateiktus rašytinius paaiškinimus.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

71. CPK 93 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Pagal CPK 98 straipsnio 1 dalį šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Dėl šių išlaidų priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu. Šios išlaidos negali būti priteisiamos, jeigu prašymas dėl jų priteisimo ir išlaidų dydį patvirtinantys įrodymai nepateikti iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos.
72. Prašymus priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą kasaciniam teismui pateikė tiek ieškovas, tiek ir atsakovė. Kadangi atsakovės kasacinis skundas netenkinamas, tai jos bylinėjimosi išlaidos, patirtos kasaciniame teisme, neatlygintinos (CPK 93 straipsnio 1 dalis, 98 straipsnio 1 dalis). Ieškovas savo prašymo priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą įstatyme nustatyta tvarka nepagrindė, todėl ir jo prašymas atlyginti

bylinėjimosi išlaidas netenkinamas (CPK 98 straipsnio 1 dalis).

73. Išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, kasaciniame teisme nepatirta.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Atsisakyti priimti atsakovės uždarnosios akcinės bendrovės „Planner5D“ pateiktus rašytinius paaiškinimus ir grąžinti juos atsakovei.
Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. vasario 14 d. nutartį palikti nepakeistą.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Virgilijus Grabinskas

Sigita Rudėnaitė

Dalia Vasarienė